

ISKRCAVANJE NA KOPNO I BORBA ZA VUKOV KLANAC

Štab divizije donio je odluku da 11. brigadom izvrši napad i likvidira neprijateljsko uporište u Stonu a zatim produži u pravcu Djonta Doli i da se 1. dalmatinska proleterska brigada iskrca u rejonu Neum – Soline, likvidira neprijateljske snage na prostoru Slivno Ravno, Neum, Radež i da presječe komunikaciju Metković – Dubrovnik. Po likvidiranju neprijatelja i obrazovanja mostobrana, obezbeđujući se dijelom snaga od Metkovića i Opuzena, da produži dještvo duž komunikacije u pravcu Neum – Ošlje – Oštrikovac i izbije u rejon Djonta Doli sa ciljem zatvaranja neprijateljskog uporišta Stona sa kopna.

Početak iskrcavanja na obalu određen je za noć između 15. i 16. oktobra 1944. godine.

Prva dalmatinska proleterska brigada podržavana je jednom brdskom baterijom 75 mm i ojačana vodom protivtenkovskih topova.

Na osnovu naređenja štaba 26. divizije štab 1. dalmatinske proleterske brigade odlučio je da sa tri bataljona izvrši iskrcavanje na obalskom sektoru Neum – uvala Soline i da likvidira neprijateljska uporišta u rejonu Neum.

Prvi bataljon ojačan vodom minobacača 81 mm, ukrcao se u luci Drače na brodove Mornarice NOVJ. Motorni brod i motorni splav isplovili su za uvalu Soline. Po iskrcavanju u toj uvali, bataljon, uz podršku artiljerije i u sadejstvu sa 3. bataljonom, treba da likvidira neprijateljsko uporište na Vjetreniku (kota 321) i na koti 324 (Sveti Liberat). Po izvršenju tog zadatka bataljon produžava dejstvo na pravcu sela Zavala – Krstac – kota 219, – selo Radež-Žrnjevo. Ukoliko se ukaže potreba, bataljon će dijelom svojih snaga sadejstvovati sa 3. i 2. bataljonom na likvidiranju neprijateljskog uporišta u Neumu. Po izvršenju tog zadatka bataljon produžava sa nastupanjem preko Žrnjeva u pravcu Vranjevo Selo – Duži. Preko Kuka (kota 242) presjeca komunikaciju Duži – Hutovo, obezbjeđujući se jednom četom od tog pravca. Sa ostalim snagama produžava napad na neprijateljska uporišta u selima Topolo, Stupa i Ošlje. Po izvršenju tog zadatka, u sadejstvu sa 2. bataljonom, goni neprijatelja u pravcu Oštrikovac – Đonta Doli sa ciljem zatvaranja Stonske prevlake.

Treći bataljon, ojačan tehničkom četom i minerskim vodom, po ukrcaju 1. bataljona, ukrca se u istoj luci na brodove (jedan motorni splav i koč). Bataljon je po zapovijesti štaba brigade od 14. oktobra trebalo da se iskrca u luci Komoran. Pošto je neprijatelj kontrolisao tu luku,

štab brigade je dopunom zapovjesti od 15. oktobra odredio mjesto iskrcavanja i ovom bataljonu u uvali Soline. Po iskrcavanju, zadatak bataljona je bio da sa dijelom snaga sadejstvuje sa 1. bataljonom u zauzimanju Sv^h tog Liberta, a glavnim snagama da likvidira neprijateljsko uporište Slivnu Ravnom. Manjim dijelovima da likvidira neprijateljska protivterkova oruđa u rejonu Duboka (kota 74). Po izvršenju tog zadatka bataljona produžava sa nastupanjem u pravcu kota 277 – 365 – 239. Po izboru na komunikaciju Metković – Dubrovnik upućuje jednu četuju rejon Gradina (kote 401 i 146) sa zadatkom zatvaranja pravca od Metkovića i likvidiranje neprijatelja koji je čuvao komore gdje je bio postavljeno eksploziv za rušenje komunikacije u rejonu zaseoka Kutina. Tehnička četa i minerski vod imali su zadatak da na pogodnim mjestima poruše komunikaciju između kota 146 i 219. Ostale jedinice 3. bataljona sadejstvovale su četama 2. bataljona na likvidiranje neprijateljskog uporišta u Neumu. Po zauzimanju Neuma, zadatak 3. bataljona je bio da i ostale dvije čete prebaci od Neuma u rejon kota 401 (Gradina), 146 i 219 sa zadatkom zatvaranja pravca od Metkovića i likvidiranja neprijatelja u rejonu zaseob Kutina. Bataljonu je dodijeljen vod protivtenkovskog oruđa, pod komandom Miroslava Grubića, koje treba da postavi u tjesnacu Vukovog klanca sa ciljem odbijanja eventualnog napada neprijateljskih tenkova od prave Metkovića.

Drugi bataljon, ojačan minobacačkom četom (četiri bacača 81 mm bez jednog voda, ukrcava se u istoj luci na jedan motorni splav i jednu kočuju. Mjesto iskrcavanja 2. bataljona nije precizirano, već je na poluotrovo Klek bio upućen obavještani oficir sa grupom izviđača sa zadatkom da pronađu najpogodnije mjesto za iskrcavanje na južnoj obali Kleka i sa signalima iz baterijske lampe označe mjesto pristajanja brodova. Po iskrcavanju, zadatak bataljona je bio da, uz podršku artiljerije i minobacača, likvidira neprijateljsko uporište na Čurilu (kota 263), produži napad preko Jazina u pravcu Osoja (kota 204) i sadejstvuje sa 3. bataljonom na likvidiranje neprijateljskog uporišta u Neumu. Nakon toga bataljon predužava sa napadom južno od komunikacije na pravcu sela Kamenica - Stedrica – Ošlje. U nastupanju sadejstvuje sa 1. bataljonom na likvidiranje neprijateljskih uporišta u selima Stupa i Ošlje. Nakon izvršenja tog zadatka zajedno sa 1. bataljonom produžava sa gonjenjem neprijatelja u pravcu Oštrikovac – Djonta Doli.

Četvrti bataljon se nalazio u brigadnoj rezervi na Pelješcu u rejonu sela Brijesta sa zadatkom da za vrijeme iskrcavanja ostalih bataljona bude u pripravnosti za eventualno hitno prebacivanje na kopno.

Brdska baterija postavila se na vatrene položaje u rejonu Brijest! Zadatak baterije je bio da u vrijeme iskrcavanja i podilaženja 1. i 3. bataljona koncentričnom vatrom tuče neprijateljske položaje na Vjetejniku i Svetom Libertu, a zatim da podržava dalji napad bataljona po njihovom traženju.

Bataljoni su isplovili iz luke Drače po redu ukrcavanja u vremen od 21 do 22 časa. Ukrcavanje i plovidbu do mjesta iskrcavanja obezbjeđivali su engleski ratni čamci od pravca Neretljanskog kanala.

Prvi i 3. bataljon iskricali su se u određeno vrijeme u uvali Solini podišli neprijateljskim položajima i otpočeli sa napadom u 22 časa uz artiljerijsku podršku baterije 75 mm.

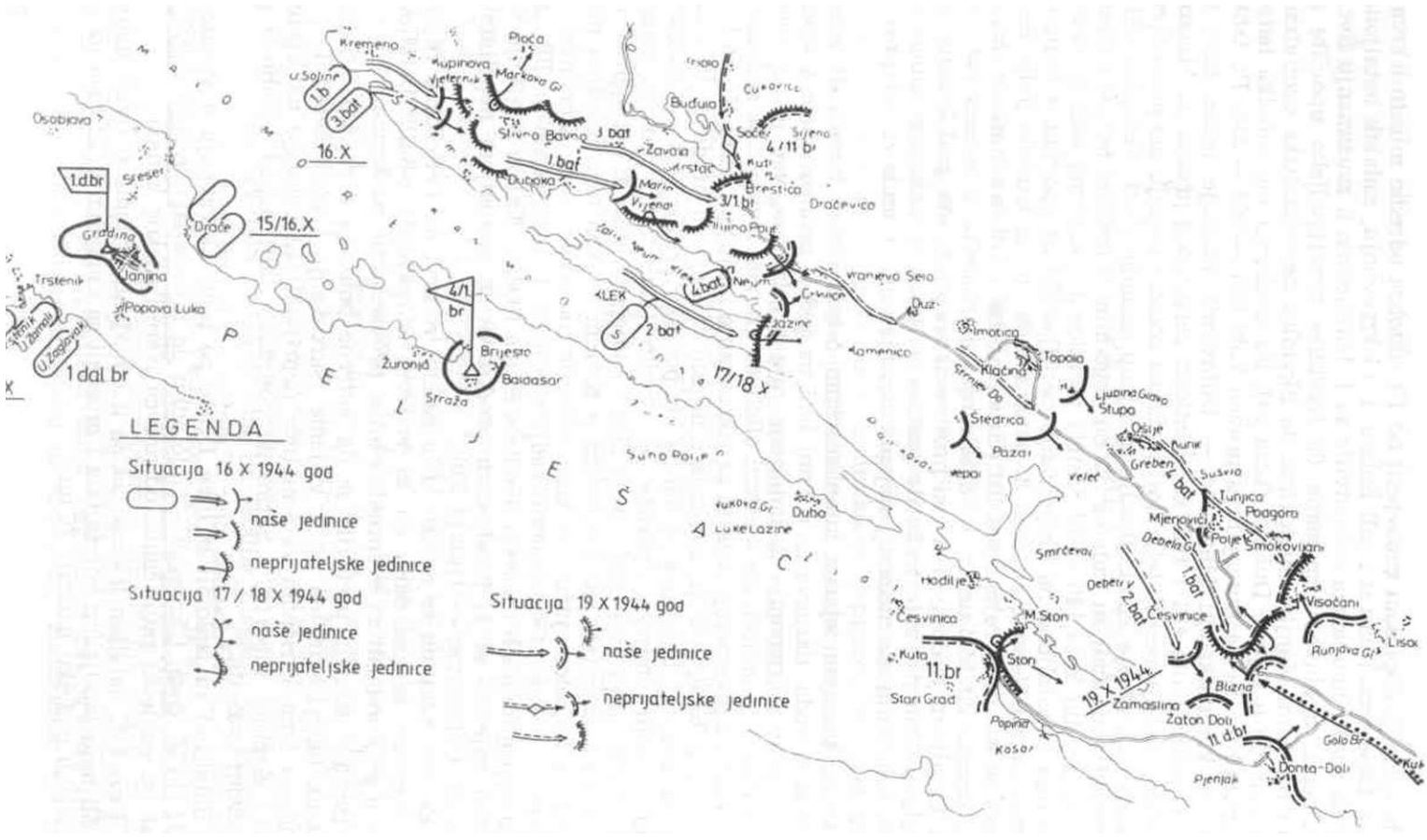
Prvi bataljon izvršio je napad na neprijateljsko uporište na Vjeterniku u Svetom Libertu, 3. bataljon napadao je preko kote 334 na neprijateljsko uporište u Slivnu Ravnom, sadejstvujući lijevim krilom sa 1. bataljonom na Sveti Liberat. Bataljon je uputio manje dijelove koji su likvidirali poslogu protivtenkovskih oruđa u rejonu sela Duboka (k 74). U toku te noći bataljoni su vodili žestoke borbe za uporišta u rejonu Slivno Ravno, jer je neprijatelj uz podršku artiljerije iz Metkovića pružao jak otpor. Poslije tročasovne borbe bataljonima je uspjelo da odbace neprijatelja na Markovu glavu (kota 365) i na Osoje (kota 564). U snažnom jurišu, bataljoni su uspjeli da razbiju neprijatelja i primorali ga da se pred zoru sa dijelovima 2. čete 3. bataljona u neredu povuče u pravcu Opuzena. Po likvidiranju neprijateljskog uporišta u rejonu Slivno Ravno bataljoni su nastavili sa napadom u pravcu Neuma da izbiju na komunikaciju Metković – Neum.

Prvi bataljon napadao je na pravcu kota 277 – Marin vjenac – kota 365 – kotu 239, 3. bataljon napadao je na pravcu Zavala – Krstac – kota 219. Bataljoni su naišli na otpor neprijatelja na položajima koji su bili dobro utvrđeni i opasani žicanim i minskim preprekama. Prvi bataljon vodio je upornu borbu na Marinom vijencu a 3. bataljon na bezimenoj koti i selu Zavala, odakle je neprijatelj pružao žilav otpor. Uz podršku artiljerije i minobacača odlučnim jurišom bataljonima je uspjelo da zbacе neprijatelja sa tih položaja. Prvi bataljon produžio je napad na Ilijino Polje – kota 329 – Žrnjevo (kota 351). Po izbivanju na Žrnjevo povezao se sa 2. bataljonom koji je prodirao od Curila i izbio na tt 204 (Osoje). Treći bataljon produžio je sa napadom u pravcu kote 219, selo Radež. Po zauzimanju kote 219 štab bataljona uputio je jednu četu na Gradinu (kota 401) sa zadatkom da zatvori pravac od Metkovića i da likvidira grupu neprijateljskih vojnika koji su cbezbjeđival' mjesto postavljenog eksploziva za rušenje ceste u rejonu sela Kutі. Neprijatelj je pružao otpor iz izgrađenih bunkera i odbio napad čete mitraljeskom vatrom. Pošto je već padala noć, četa je odustala od daljeg napada. Ostale dvije čete sadejstvovalе su sa 1. bataljonom na likvidiranju neprijateljskih uporišta u selu Radež i Ilijino polje.

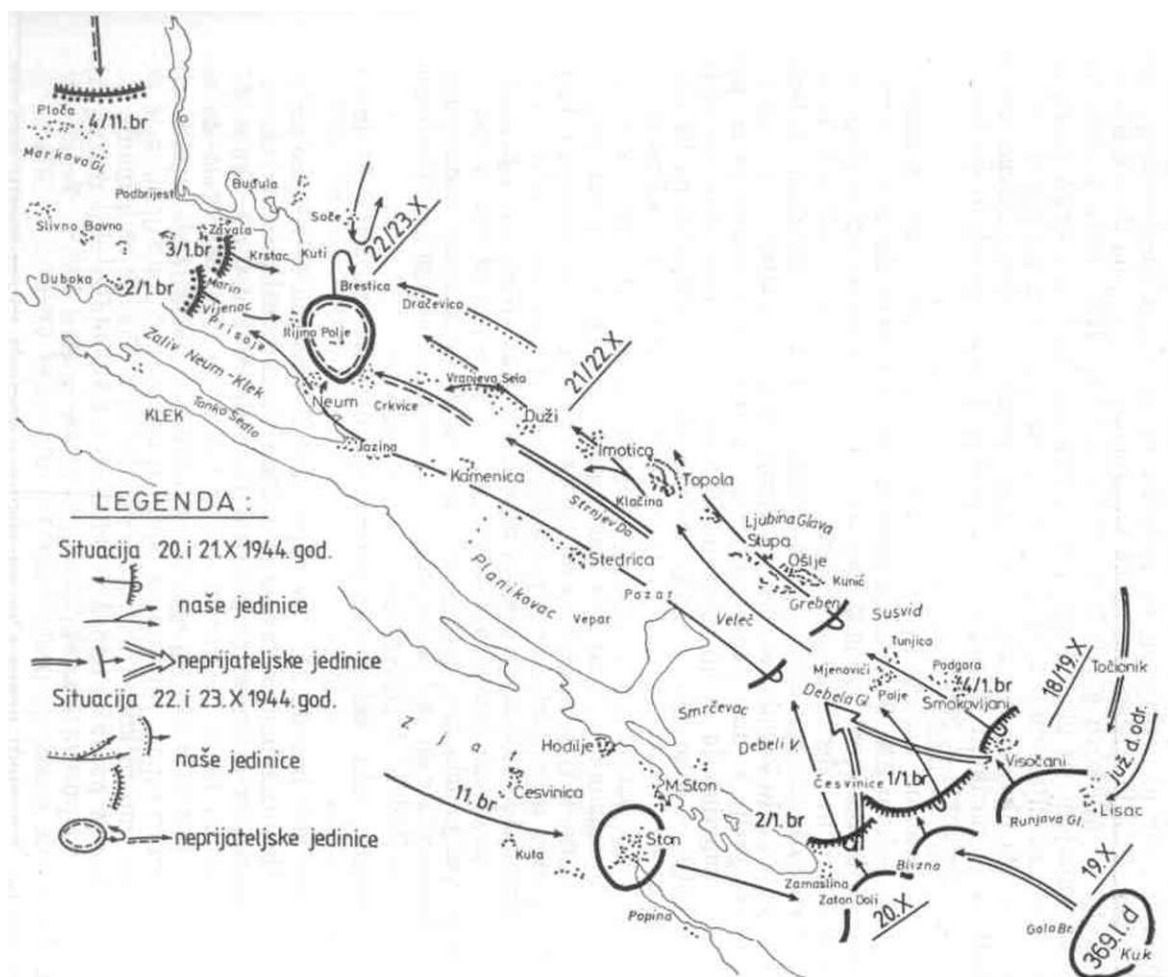
U rejonu sela Radež zaplijenjena je baterija haubica 105 mm (3 oruđa).

U toku noći između 15. i 16. septembra 2. bataljon se iskrcao na poluostrvo Klek u rejonu kote 161. Bataljon je uz podršku minobacača u 22.30 časova izvršio napad na neprijateljsko uporište u Ćirilu (kota 263). Pored nekoliko juriša jedinicama ovog bataljena nije uspjelo da zauzmu kotu. Borba je nastavljena do poslije podne. Neprijatelj je sa Curila pružao ogorčen otpor. Jurišom uz podršku minobacača bataljonima je uspjelo da zauzmu tu kotu i da zaplijene dva topa. Poslije zauzimanja Curila, bataljon je produžio napad preko Jazina na Osoje sa ciljem izbivanja na raskršnicu puteva i zatvaranje pravca ka mjestu Neum. Jednu četu štab bataljona uputio je preko kote 188 u pravcu Vranjevog Sela sa zadatkom da obezbjedi desni bok bataljona i spriječi intervenciju neprijatelja od pravca Duži.

Pritiskom 1. i 3. bataljona sa sjeverne i sjeverozapadne strane i 2. bataljona sa jugoistočne strane, neprijatelj je primoran da se povuče iz Neuma u pravcu sela Duži i Topolo. Neprijatelj se pred mrak povukao

Sema 11 – Borbe na sektoru Neum – Vukov Klanac

Prvi bataljon izvršio je napad na neprijateljsko uporište na Vjeterniku u Svetom Libertu, 3. bataljon napadao je preko kote 334 na neprijateljsko uporište u Slivnu Ravnom, sadejstvujući lijevom krilom sa 1. bataljonom na Sveti Liberat. Bataljon je uputio manje dijelove koji su likvidirali poslogu protivtenkovskih oruđa u rejonu sela Duboka (k 74). U toku te noći bataljoni su vodili žestoke borbe za uporišta u rejonu Slivno Ravno, jer je neprijatelj uz podršku artiljerije iz Metkovića pružao jak otpor. Poslije tročasovne borbe bataljonima je uspjelo da odbace neprijatelja na Markovu glavu (kota 365) i na Osoje (kota 554). U snažnom jurišu, bataljoni su uspjeli da razbiju neprijatelja i primorali ga da se pred zoru sa dijelovima 2. čete 3. bataljona u neredu povuče u pravcu Opuzena. Po likvidiranju neprijateljskog uporišta u rejonu Slivno Ravno bataljoni su nastavili sa napadom u pravcu Neuma da izbiju na komunikaciju Metković – Neum.

Prvi bataljon napadao je na pravcu kota 277 – Marin vjenac – kota 365 – kotu 239, 3. bataljon napadao je na pravcu Zavala – Krstac – kota 219. Bataljoni su naišli na otpor neprijatelja na položajima koji su bili dobro utvrđeni i opasani žičanim i minskim preprekama. Prvi bataljon vodio je upornu borbu na Marinom vijencu a 3. bataljon na bezimenoj koti i selu Zavala, odakle je neprijatelj pružao žilav otpor. Uz podršku artiljerije i minobacača odlučnim jurišom bataljonima je uspjelo da zbacе neprijatelja sa tih položaja. Prvi bataljon produžio je napad na Ilijino Polje – kota 329 – Žrnjevo (kota 351). Po izbivanju na Žrnjevo povezoao se sa 2. bataljonom koji je prodirao od Curila i izbio na tt 20-1 (Osoje). Treći bataljon produžio je sa napadom u pravcu kote 219, selo Radež. Po zauzimanju kote 219 štab bataljona uputio je jednu četu na Gradinu (kota 401) sa zadatkom da zatvori pravac od Metkovića i da likvidira grupu neprijateljskih vojnika koji su obezbjeđivali mjesto postavljenog eksploziva za rušenje ceste u rejonu sela Kut. Neprijatelj je pružao otpor iz izgrađenih bunkera i odbio napad čete mitraljeskom vatrom. Pošto je već padala noć, četa je odustala od daljeg napada. Ostale dvije čete sadejstvovalе su sa 1. bataljonom na likvidiranju neprijateljskih uporišta u selu Radež i Ilijino polje.

U rejonu sela Radež zaplijenjena je baterija haubica 105 mm (3 oruđa).

U toku noći između 15. i 16. septembra 2. bataljon se iskrcao na poluostrvo Klek u rejonu kote 161. Bataljon je uz podršku minobacača u 22.30 časova izvršio napad na neprijateljsko uporište u Ćirilu (kota 263). Pored nekoliko juriša jedinicama ovog bataljona nije uspjelo da zauzmu kotu. Borba je nastavljena do poslije podne. Neprijatelj je sa Curila pružao ogorčen otpor. Jurišom uz podršku minobacača bataljonima je uspjelo da zauzmu tu kotu i da zaplijene dva topa. Poslije zauzimanja Curila, bataljon je produžio napad preko Jazina na Osoje sa ciljem izbivanja na raskršnicu puteva i zatvaranje pravca ka mjestu Neum. Jednu četu štab bataljona uputio je preko kote 188 u pravcu Vranjevog Sela sa zadatkom da obezbjeđi desni bok bataljona i spriječi intervenciju neprijatelja od pravca Duži.

Pritiskom 1. i 3. bataljona sa sjeverne i sjeverozapadne strane i 2. bataljona sa jugoistočne strane, neprijatelj je primoran da se povuče iz Neuma u pravcu sela Duži i Topolo. Neprijatelj se pred mrak povukao

iz Vranjevog Sela. Po likvidiranju neprijateljskog uporišta u Neumu, štat brigade naredio je 3. bataljonu da sve svoje jedinice orjentiše na zatvaranje pravca od Metkovića. Zadatak bataljona, pored toga, bio je da likvidira neprijateljsku grupu vojnika u rejonu sela Kuti koji su čuvali mjesto gdje je postavljen eksploziv za rušenje ceste, ali da ne ruši cestu dok ZČ to ne dobije naređenje, već da preuzme čuvanje mjesta postavljenog eksploziva za rušenje ceste. Za brigadu je bilo značajno da ona ima u svojim rukama mjesto eksploziva i da može porušiti cestu kada joj bude odgovaralo. Isto tako bataljon je imao zadatak da po svaku cijenu održi položaj na Gradini, koti 146 i Vukovom klancu i time omogući dještvo ostalih bataljona na pravcu Ošlje – Oštrikovac.

Sjeverno od kote 146 u krivini puta Nijemci su postavili eksploziv pripremili za rušenje komunikacije na tom mjestu. Namjera im je bih da komunikaciju poruše pošto se njihove snage izvuku od Dubrovnika prema Metkoviću i Mostaru.

Pred mrak 16. oktobra 1. bataljon izbio je na liniju kota 354 – 351 (2rnjevo), 2. bataljon na tt 401 – kota 130. Na tim položajima bataljon su prenočili.

Ovlađivanja prostorom Slivno Ravno – Neum i presjecanjem komunikacije Metković – Dubrovnik stvoren je mostobran. Luka Neum bih je oslobođena i time je bilo omogućeno preko te luke iskrcavanje novit snaga, snabdjevanje jedinica i evakuacija ranjenika. Ovim je 1. dalmatinska izvršila prvi dio postavljenog zadatka kako je to bilo predviđene planom operacije.³⁵⁾

Pred brigadom je stajao dalji zadatak – da ovlada neprijateljskim uporištima u selima Duži, Topolo, Stupa, i Ošlje i izbije na Oštrikovac i i rejon Djonta Doli sa ciljem odsjecanja Stona od kopna i time omogući 11 dalmatinskoj brigadi likvidiranje neprijateljskog uporišta u Stonu.

Stab 1. dalmatinske proleterske brigade, na osnovu procjene situaciji došao je do zaključka da u borbu treba uvesti svježe snage radi uspješnijeg izvršenja zadatka, te je odlučio da brigadnu rezervu, 4. bataljon, prebaci iz rejona Brijest u rejon Neum i da ga pripremi za produženje napada U toku noći 16/17. oktobra, 4. bataljon ukrcao se u uvali Brijesta nj brodove i prebacio se u luku Neum, gdje se iskrcao i posjeo polazni položaj za napad. U toku te noći nije bilo borbi te su bataljoni vršili pripreme za izvršenje predstojećeg zadatka.

Jedan bataljon južnodalmatinskog ostrvskog odreda tokom noći vršic je napade na neprijateljsko uporište Ošlja i time vezivao snage neprijatelja za uporište.

Neprijatelj takođe te noći nije bio aktivan.

Stab brigade postavio je slijedeće zadatke bataljonima:

– 3. bataljon ostaje na istim položajima na liniji Gradina (kota 401' – kote 146 i 219, a dijelom snaga posjeda položaj u rejonu Zavala i Marin vijenac sa ciljem zatvaranja pravca Opuzen – Slivno Ravno. U toki

“) Da bi opravdao poraz, u knjizi *Kriegsschauplatz Kroatien*, Kurt Vowinec kel, Verlag, Neckkargeünd, 1962 (Ratište u Hrvatskoj) na str. 199 Franz Schräm piše da su noću 15/16. jake jugoslovenske snage u jačini od više divizija potpornog nute od engleske artiljerije sa brodova iskrcale se na mnogim mjestima na odsjeki 370. grenadirskog puka, od ušća Neretve do Stona i na poluostrvo Pelješac i pre duzele napad.

17. oktobra, bataljon je trebalo da likvidira grupu neprijateljskih vojnika koji čuvaju komore za rušenje ceste. Posjednute položaje bataljon je morao uporno da brani i da onemogući eventualni prodor snagama neprijatelja od Metkovića i Opuzena;

– 1. bataljon nastupa od Žrnjeva, Vranjevog sela na pravcu Gradina – Stupa – Ošlje, Kuk (kota 242), sa zadatkom da ovlada Stupa – Ošlje i da presječe komunikaciju Duži – Hutovo. Po ovladavanju neprijateljskim uporištem u Duži da isturi jednu četvu na položaj Moševska strana radi obezbjeđenja od pravca Hutova. Po likvidiranju neprijateljskog uporišta u Ošlju bataljon će se zadržati u tom rejonu i obrazovati brigadnu rezervu;

– 4. bataljon nastupa duž komunikacije na pravcu Duži – Imotica – Topola – Stupa – Ošlje, sa zadatkom da lijevo sadjejestvuje sa 1. bataljonom na likvidiranju neprijateljskih uporišta na sjeveroistočnoj strani komunikacije, desno da sadjejestvuje sa 2. bataljonom. koji nastupa sa južne strane komunikacije na pravcu sela Kamenica – Stedrića – Veleč (kota 332) – selo Rudine sa zadatkom da u sadjejestvu sa 4. bataljonom likvidira neprijateljska uporišta koja su se nalazila na tim mestima.

Ujutro 17. oktobra bataljoni 1. dalmatinske proleTERSke brigade krenuli su u napad.

Prvi bataljon u oštroj borbi, oko 8 časova uspeo je da likvidira neprijateljsko uporište u rejonu Duži. Neprijatelj se povukao u pravcu Imotica – Topolo. U toj borbi bataljon je zaplijenio jednu ispravnu haubicu 105 mm. Po ovladavanju selom Duži bataljon je zatvorio pravac Hutovo – Duži na liniji Gradina (kota 405) – Moševska strana (kota 428), gdje je prešao u brigadnu rezervu.

Četvrti i 2. bataljon u toku tog dana vodili su oštre borbe u rejonu sela Topolo, Stupa, Stedrica i Ošlje. Bataljonima je uspelo da ovladaju tim selima i da pred mrak izbiju na liniju Greben (kota 378) – kota 118 južno od Rudine. Na tim položajima su zanočili. U borbama tog dana razbijene su jedinice 1. bataljona 370. puka i mjesne milicije. Neprijatelju su nanijeti gubici od 150 ubijenih i 120 zarobljenih vojnika. Zaplijenjeno je 15 ispravnih topova raznih kalibara i namjene, oko 70 konja i oko 40 specijalnih vojničkih kola, 25 ispravnih motornih vozila, a uništeno oko 30 vozila i dvije mehaničorske radionice koje su bile smještene na kamionima. Zaplijenjene su velike količine municije.¹³⁰⁾

I Nijemci su morali priznati svoj poraz. Tako Sramel u svojoj knjizi piše: »Prvi bataljon 370. puka do 18. oktobra bio je uništen osim 1. čete koja je bila u rezervi. Ostaci su se probili do raskrsnice puteva kod Rudine, gdje su prihvaćeni od djelova tog puka. U dotadašnjim borbama pored mnogo vojnika i podoficira poginuli su i tri komandira četa i adutant bataljona. Komandant bataljona major Beker teško je urnakao, da ne bude zarobljen.«¹³⁷⁾

Dok su 1, 2. i 4. bataljon vodili borbe protiv neprijatelja na prostoru Duži, Topole, Stupa i Ošlje, 3. bataljon uspeo je da likvidira neprijateljske snage u rejonu sela Kutu koje su čuvale komore za rušenje komunikacije. U toku 17. oktobra neprijatelj je iz Metkovića dva puta upućivao jedinicu da povрати izgubljeni položaj. Komandir 1. čete 3. bataljona Mirko

"•) Zbornik V, knj. 34, dok. 90, primjedba 2.

"') Franz Schraml, n.d., str. 199–213.

Vranješ, pošto je sa svojom četom likvidirao grupu neprijateljskih vojnika koji su branili komore sa postavljenim eksplozivima, postavio je zasjedi ispred mjesta gdje se nalazio eksploziv. Neprijatelj je iz Metkovića dva puta upućivao po vod vojnika da dođe do postavljenog eksploziva ali si oba likvidirani.

Pred mrak tog dana neprijatelj je iz Metkovića uputio grupu od oko 100 do 150 vojnika da ponovo ovladaju mjestom pripremljenim za rušenje ceste. Treći bataljon je protivnapadom odbacio neprijatelja prema Metkoviću.

U toku 17. oktobra 1. dalmatinska proleterska brigada uspješno je izvršila najveći dio svog zadatka. Dalji zadatak joj je bio da produži SE napadom u pravcu Oštrikovca i da njim ovlada a zatim da izbije u rejon Djonta Doli. Jedinice brigade bile su razvučene a 3. bataljon je morao dalje da zatvara pravac od Metkovića. Međutim mostobran je bio učvršćen, tako da su se operacije odvijale prema predviđenom planu. U toku dana sa jedinicama 29. divizije nije bila uspostavljena veza na pravcu Hutovc – Duži.

Jedanaesta dalmatinska brigada je 17. oktobra vodila teške i uporne borbe za Ston.

Štab 1. dalmatinske proleterske brigade odlučio je da ujutro 18. oktobra nastavi sa napadom u pravcu Oštrikovca. Raspored bataljona bio je sljedeći: 4. bataljon nastupao je od Ošlja u pravcu Smokovljana, sa zadatkom da u sadjeystvu 2. bataljonom zauzme Oštrikovac (kote 254 i 404); 2. bataljon nastupao je od Rudina na pravcu Debela glava (kota 321) – Crvanj (kota 325) sa zadatkom da zauzme Zlačno brdo (kota 320) i da dijelom snaga sadjeystvuje sa 4. bataljonom u zauzimanju Oštrikovca. Po zauzimanju Oštrikovca, kao i Zlačnog brda, ta dva bataljona trebalo je da produže napad u pravcu: Djonta Doli – Zaseok – Rudine sa ciljem odsjezanja Stona od kopna.

Poslije izbijanja 2. i 4. bataljona na liniju Ošlje – Rudine štab brigade se podijelio na dva dijela: komandant i komesar brigade rukovodili su bataljonima koji su nastupali u pravcu Oštrikovac – Djonta Doli i borbama na Oštrikovcu i prilikom probijanja neprijatelja od Oštrikovca prema Metkoviću. Načelnik štaba i zamjenik politkomesara brigade iz Ošlja vratili su se u 3. bataljon (Vukov klanac) i kasnije rukovodili borbom u odbijanju neprijateljskog napada od Metkovića i Opuzena i neprijateljske kolone koja se probijala prema Metkoviću.

Ujutro 18. oktobra 4. i 2. bataljon napali su neprijatelja na položajima Oštrikovac Zlačno brdo (kota 320). Neprijatelj je sa tih položaja pružao žilav otpor. Na položajima na Oštrikovcu i Zlačnom brdu bili su dijelovi 370. puka koji su se povukli ispred 1. dalmatinske proleterske brigade. Njima je stiglo pojačanje iz rejonu Hutova i Jablanice, i to: dvije čete ustaša iz 9. ustaške brigade i dvije čete italijanskih fašista iz legije »San Marco«.

Sva nastojanja 2. i 4. bataljona da odbace neprijatelja sa tih položaja ostala su bez uspjeha. Poslije toga štab brigade je odlučio da u borbu uvede svoju rezervu, 1. bataljon. Neprijatelj je pružao žilav otpor. Čitav taj dan na Oštrikovcu su se vodile ogorčene borbe i položaji su više puta prelazili iz ruku u ruke.

U toku tog dana 11. brigada zauzela je uporište Ston i Stonsku prevlaku. Stab brigade produžio je napad sa dva bataljona, koji su uspjeli da zauzmu Djonta Doli i kotu 354 (Blizina). Tako da su dijelovi neprijatelja koji su se povukli iz Stona ojačali odbranu na Oštrikovcu.

Od pravca sela Lisac i Visočani napadali su dijelovi Južnodalmatinskog partizanskog odreda, ali bez uspjeha.

U takvoj situaciji štab 26. divizije je odlučio da ojača 1. brigadu 4. bataljonom 11. brigade koji se nalazio u divizijskoj rezervi. Bataljon je, poslije podne 18. oktobra, sa Pelješca preko Neuma prebačen na položaj: Gradina (kote 401 i 140) Trovor (kota 321). Zadatak bataljona je bio da u sadejstvu sa 3. bataljonom 1. brigade spriječi prodor neprijatelja od Metkovića prema Neumu.

Treći bataljon 1. brigade koji se odranije nalazio na tim položajima, po pristizanju bataljona 11. brigade, prebacio je dijelove svojih jedinica za pojačanje odbrane u rejonu sela Zavalala i na Marinom vijencu, dok je glavnina bataljona i dalje držala Vukov klanac.

U toku noći između 18. i 19. oktobra, štab brigade je obustavio napad na Oštrikovac kako bi u toku te noći pripremio jedinice za napad slijedećeg dana.

U toku 18. oktobra jedinice 29. divizije i Primorska operativna grupa oslobodile su Dubrovnik. Pod pritiskom snaga NOV, neprijatelj se povlačio od Dubrovnika na pravcu Slano – Metković. U toku noći između 18. i 19. oktobra dijelovi tih snaga neprijatelja pristizali su u rejon Slano – Oštrikovac i pojačavali odbranu na Oštrikovcu.

Stab 1. dalmatinske brigade odlučio je da ujutro 19. oktobra ponovi napad na neprijateljska uporišta Oštrikovac i Zlačno brdo i u sadejstvu sa 11. brigadom odbaci neprijatelja sa tih položaja. U prvom jurišu 2. bataljon uspeo je da zauzme Zlačno brdo, ali je neprijatelj protivnapadom uspeo da odbaci jedinice bataljona i da ponovo ovlada tim brdom. Prvi i 4. bataljon jurišima i nastojanjem da odbace neprijatelja sa Oštrikovca nisu imali uspjeha. Neprijatelj je uporno branio položaje na Oštrikovcu. Istovremeno neprijatelj je prikupljao i sređivao snage koje su pristizale od Dubrovnika i koje su se povukle iz Stona. Od prikupljenih jedinica u rejonu Rudine – Oštrikovac neprijatelj je formirao jednu grupu pod komandom najstarijeg oficira koji se našao na tom prostoru, majora Bekera, po čijem imenu je grupa i dobila naziv Borbena grupa »Beker«. Jačina snaga neprijatelja je bila oko 4.000 vojnika. Borbena grupa »Beker« bila je sastavljena iz raznih jedinica. U sastavu kolone bile su jedinice ostaci 1. bataljona 370. puka i 19. bataljona 999. puka, oko 800 italijanskih fašista koji su se povukli iz rejona Ravna i Hutova, dvije čete ustaša koji su došli preko planine Zabe iz 4. bojne 9. ustaškog zdruga iz Dubrovnika, dvije baterije 3. divizionu 369. artiljerijskog puka koje su se povukle iz rejona Dubrovnika i Stona, četiri baterije 105 mm 612, divizionu 649. artiljerijskog puka obalske artiljerije sa prostora Stona i ostrva Sipan, četiri tenka koje je neprijatelj izvukao iz Trebinja i Dubrovnika, oko 200 motornih vozila 369. divizije. Pored tih snaga u koloni je bilo i dijelova seoske milicije. Zadatak snaga neprijatelja je bio da odbaci jedinice 1. dalmatinske proleterske brigade od komunikacije Dubrovnik – Metković i da se probiju u pravcu Metković – Mostar.

Jedanaesta brigada, istog dana ovladala je Golim brdom (kota 402) selom Djonta Doli i kotom 354 (Blizina).

Da bi omogućio snagama koje su bile prikupljene u rejonu Rudine – Oštrikovac da se probiju od Oštrikovca za Metković, štab 369. legionske divizije je 19. oktobra naredio komandantu 370. puka da u Metkoviću formira borbenu grupu od ostatka 3. bataljona i dijelova prištabskih jedinica divizije pod nazivom Grupa »Kaene«⁶⁷⁸) sa zadatkom da odbac jedinice NOV sa položaja Vukov klanac – Neum i prihvati snage koje se probijaju od Oštrikovca i omogući im dalji proboj prema Metkoviću. Borbena grupa »Kaene«, ojačana sa 7 tenkova i dvoje oklopnih kola, istog dana poslije podne izvršila je napad na položaje 3. bataljona 1. dalmatinske i 4. bataljona 11. brigade. Pojava neprijateljskih snaga ojačanih tenkovim od pravca Metkovića nametnula je potrebu da se iskoristi postavljene komora i poruši komunikacija. Taj zadatak izvršio je komandir inžinjerske čete Marko Matošić. Rešenje komunikacije zaustavilo je čelo neprijateljskih tenkova i olakšalo protivtenkovskom vodu pod komandom Miroslava Grubića da ih lakše uništi. Upornom borbom jedinica ta dva bataljona uspjeli su se odbiti napadi neprijatelja. Tenkovi i oklopna kola napadali su komunikacijom u koloni, jer se nisu mogli kretati van komunikacije. Kad su tenkovi izbili pred položaje jedinica NOVJ, tj. ispred samog tjesnaca u Vukovom klancu, naši su bili postavljeni u klancu i do bro maskirani a nišandžije protivtenkovskih topova su otvorile vatru ne tenkove i uspjeli da pogode prednji i zadnji tenk. Neprijateljski tenkovi koji su se našli između pogođenih tenkova bili su blokirani i nisu mogli da se povuku. Ovo je omogućilo poslugama na topovima da unište 7 neprijateljskih tenkova. Zatim su jedinice ta dva bataljona prešle u protivnapad i odbacile neprijatelja prema Metkoviću. Grupa »Kaene« gotove je bila uništena.

Borci i rukovodioci 3. bataljona 1. brigade i 4. bataljona 11. brigade pokazali su veliku upornost i hrabrost u toj borbi protiv neprijatelja. U borbama na Vukovom klancu, naročito se istakla 3. četa 3. bataljona na čelu sa komandirskom Mirkom Vranješom. Mirko je sa svojom četoricom zauzeo bunke iz kojih je neprijatelj obezbjeđivao komore postavljenoj eksplozivima.

Komandir protivtenkovske baterije 47 mm Miroslav Grubić odabrat je vatrene položaje voda u sporazumu sa komandantom 3. bataljona 1. brigade Stevom Vagićem, staloženo i smireno sačekao da se neprijateljski tenkovi zaustave pred porušenom cestom kod sela Kuti u Vukovom klancu a njegova izvježbana posada na topovima otvorila je vatru po tenkovima i ta kolona je bila uništena. Iznenađeni jakom vatrom topova a potom minobacača, mitraljeza i puškomitraljeza neprijateljski vojnici su izbačeni iz stroja.

Štab 3. bataljona i načelnik štaba brigade procijenili su situaciju i blagovremeno preduzeli potrebne pripreme. Posebnu pažnju su posvetili pripremi boraca za predstojeće okršaje. Pod rukovodstvom načelnika štaba oni su uređivali borbene položaje i starješine jedinica bataljona su izvršile organizaciju i raspored automatskih oružja, zato i uspjeh nije izostao.

U toku 19. oktobra bilo je uočeno prikupljanje neprijateljskih snaga u rejonu Rudine – Oštrikovac. Po upornoj odbrani položaja na Oštri

⁶⁷⁸) Zbornik V, knj. 34, dok. 90.

kovcu moglo se zaključiti da je namjera neprijatelja da se probije od Oštrikovca duž komunikacije prema Metkoviću. Štab 26. divizije odlučio je da 1. dalmatinsku proletersku brigadu izvuče sa položaja prema Oštrikovcu i da je postavi na povoljnije položaje radi uspješnijeg sprečavanja prodora neprijatelja duž komunikacije. Istovremeno jedinice 11. brigade trebalo je da djeluju u bokove i pozadinu neprijatelja prilikom probijanja prema Neumu. Cilj odluke štaba 26. divizije bio je da se djelima 1. i 11. brigade sa čela i bokova nanese što veći gubici neprijatelju. Međutim štab divizije nije računao i na mogućnost uništenja te grupacije neprijatelja, jer je ocjenio da su snage neprijatelja suviše jake, i da im je cilj da se po svaku cijenu probiju u pravcu Metkovića. Zbog toga je štab 26. divizije izvukao iz borbe 11. brigadu, tako da nije mogla učestvovati u završnim borbama za konačno uništenje te neprijateljske grupacije.¹³⁹⁾ Istog dana je naređeno i 1. brigadi da se povuče na Pelješac, međutim ona je bila toliko angažovana u borbi pa to naređenje nije mogla izvršiti. Izgledi da se neprijatelj razbije bili su veoma mali, te je štab divizije zaključio da će neprijatelj odbaciti 1. brigadu sa komunikacije i probiti se prema Metkoviću.

Štab 8. korpusa NOV tražio je od komandanta 26. divizije da se 1. i 11. brigada što prije prebace prema Šibeniku, jer se neprijatelj pod pritiskom snaga 8. korpusa NOV povlačio sa područja Splita i Sinja prema Kninu, Drnišu i Šibeniku. U vezi sa tim štab 26. divizije je naredio, 21. oktobra 1944. godine, 11. brigadi da svoje bataljone do 12 časova 22. oktobra prikupi u rejonu Mali Ston kako bi se u najkraćem vremenu prebacili na ostrvo Brač. Naređenje štaba divizije usledilo je u vrijeme kad je 1. dalmatinska brigada ojačana 4. bataljonom 11. brigade vodila veoma teške borbe protiv nadmoćnijeg neprijatelja.

U toku noći između 19. i 20. oktobra 1. dalmatinska brigada je posjela položaje za odbranu: 1. bataljon na Grebenu (kota 378), a 2. bataljon na Veleču (kota 352). Zadatak bataljona je bio da zatvore komunikacije od pravca Oštrikovac. U slučaju prodora neprijateljskih snaga 2. bataljon je imao zadatak da se preko Neuma povuče na rejon odbrane 3. bataljona 1. brigade i 4. bataljona 11. brigade i da u sadjejtstvu sa njima djeluje sa fronta protiv neprijatelja koji bi se probijao prema Metkoviću.

Četvrti bataljon 1. brigade, posjeo je položaj sjeverno od ceste u rejonu sela Imotica – Duži. Dijelom snaga zatvorio je pravac Duži – Hutovo. U slučaju prodora neprijatelja od Oštrikovca prema Neumu, zadatak 1. i 4. bataljona 1. dalmatinske proleterske brigade je bio da djeluju u bok neprijateljske kolone duž komunikacije Ošlje – Neum – Vukov klanac.

Treći bataljon 1. brigade i 4. bataljon 11. brigade imali su zadatak da i dalje zatvaraju pravac od Metkovića i Opuzena i da djeluju frontalno, odnosno na čelo neprijateljske kolone. Pored toga ova dva bataljona imala su zadatak da čvrstim držanjem Marinog vijenca i sela Zavala obezbjede mostobran u rejonu Slivno Ravno za slučaj prinudnog povlačenja sa tog prostora.

Kao što se i moglo očekivati, neprijateljske snage su, oko 4 časa 20. oktobra, otpočele nastupanje od Oštrikovca duž komunikacije u pravcu

¹³⁹⁾ Izvještaj štaba 11. dalmatinske brigade od 24. oktobra 1944. godine dostavljen štabu 26. divizije (Zbornik V, knj. 34, dok. 77).

Ošlje – Neum. Na čelu neprijateljske kolone nalazila su se četiri tenka. Prvi napad na položaje 1. i 2. bataljona bio je odbijen. Uz podršku tenkova i artiljerije, neprijatelj je vršio napad za napadom, ne osvrćući se na višestruke gubitke. Upornom odbranom jedinica ta dva bataljona, odbijeni «napadi neprijatelja. I pored gubitaka koje je trpio, neprijatelj je sve jače vršio pritisak na bataljone sa namjerom da se po svaku cijenu probi, prema Metkoviću. Tog dana, podrškom artiljerije i četiri tenka, neprijatelj je uspjelo da odbaci 1. i 2. bataljon sa položaja Greben južno od sela Ošlje i sa kote 332 (Veleč). Pod pritiskom neprijatelja 1. bataljon se povukao sjeverno od Ošlja i Stupa i posjeo položaj za odbranu na kotir 457 (Ljubina glava) i 437, povezujući se preko kote 505 (Orašac) sa bataljonom koji se i dalje nalazio na položaju sjeverno od sela Imotic

Drugi bataljon pošto je bio odbačen sa Veleča povlačio se južno o komunikacije na pravcu sela Stedrica – Kamenica – Crikvice i preko Neuma i naveče tog dana izbio u rejon Ilijino polje i Marin vijenac, toku noći 20/21. oktobra, bataljon se povezo sa 3. bataljonom.

Po odbacivanju bataljona 1. brigade sa položaja Greben i Veleč, neprijatelj je produžio sa nastupanjem duž komunikacije Ošlje – Duži.

Na pravcu nastupanja neprijatelj je bio veoma aktivan čitavu noc 20/21. oktobra i nekoliko puta je pokušavao da odbaci 1. i 4. bataljon sa položaja sjeverno od Ošlja i Stupa i sa položaja Ograda i Kuka (kota 241 sjeverno od Imotica i Duži. Upornom odbranom jedinica ta dva bataljona napadi neprijatelja su odbijeni.^{Ufi)}

Neprijatelj je, istovremeno, bio aktivan prema položajima 11. brigade, na Golom brdu i Blizini, kao i prema položajima jedinica Južnodalmatinskog ostrvskog odreda u rejonu sela Lisac i Visočani.

Oko 17 časova istog dana četiri aviona NOVJ tukla su neprijateljsku kolonu koja je u gustim redovima nastupala komunikacijom. Prilikom tog napada jedan avion bio je pogođen i pao u rejonu kote 184. Dva nje mačka tenka su uništena protivtenkovskim minama a jedan vatrom avijacije. U toku te noći neprijateljska kolona dostigla je celom u selo Duži

Štab 1. dalmatinske proleterske brigade došao je do zaključka da sa snagama neprijatelja suviše jake u odnosu na snage brigade i da je neprijatelj riješen da se po svaku cijenu probije za Metković. U toj situaciji mogla se očekivati ponovna intervencija neprijatelja od pravca Metković a eventualno i od pravca Opuzena, a brigada bi morala voditi borbu na dva pravca. Situacija je bila veoma složena i ishod borbe još uvijek neizvjestan. Međutim, trebalo je preduzeti sve što je moguće da se neprijatelj ne nanese što veći gubici. Na osnovu toga štab brigade donio je odluku da izvrši izvjesnu pregrupaciju svojih snaga.

Treći bataljon posjeo je položaj u rejonu sela Zavala, bezimena kotlina zapadno od sela Krstac i kotu 219 između sela Radež i Brestovica, a 2. bataljon položaj na Marinom vjencu i u rejonu Ilijino polje. Bataljoni su imali zadatak da spriječe neprijatelju popravku ceste, i sa posjednutih položajima svim raspoloživim oružjima i oruđima, ne dozvole mu da se širi od komunikacije i tako zbijenom uz samu komunikaciju, smjelim napadima sa čelom i bokova, nanosi što veće gubitke.

Da bi se osigurao pravac od Opuzena i objezbjedio mostobran u rejonu Slivno Ravno, 4. bataljon 11. brigade prebačen je sa položaja Trove

^{w)} Franc Schraml n. d., str. 101–108.

i Gradina na položaje: Šibenik (kota 395), Timor (kota 288) i Tmal (koU> 149) sa zadatkom da spriječi prodor neprijatelja od Opuzena prema Slivnu Ravnom. Prvi bataljon određen je da napada od sela Duži na desni buk i začelje neprijateljske kolone, a 4. bataljon da napada u bok neprijatelja u rejonu Vranjevog sela, i da sa 3. bataljonom djeluje u rejonu sela Radež i kote 219.

Ujutro 21. oktobra bataljoni 1. dalmatinske brigade i 4. bataljon 11. brigade posjeli su predviđene položaje. Nijedan bataljon nije frontalno postavljen prema čelu neprijateljske kolone, već su bili raspoređeni sa zapadne i istočne strane komunikacije za bočna dejstva na neprijateljsku kolonu. Jedino je 1. bataljon imao zadatak da napada začelje kolone.

Ujutro istog dana neprijateljska kolona je nastavila prodor duž komunikacije i oko 12 časova izbila je čelom u Neum, dočekanu vatrom jedinica 2. bataljona sa južnih i jugoistočnih padina kote 239. Pred mrak je kolona čelom izbila u selo Radež. Jakom vatrom 2. i 3. bataljona, i podrškom brdske baterije 75 mm sa Pelješca i Minobacačke čete brigade iz rejona Zavala, neprijatelj je zaustavljen. Naročito je bila efikasna vatra minobacača. Padom mraka Borbena grupa »Beker« odbacila je dijelove 3. bataljona sa kote 219 i čelom izbila u Vukov klanac i spojila sa Borbenom grupom »Kaene« koja je napadala sa pravca Metkovića. Pošto su naši inženjerci porušili komunikaciju u rejonu zaseoka Kuti, neprijateljska motorizacija nije mogla dalje. Nijemci su zaustavili kolonu pred Vukovim klancom i zauzeli položaje sa obje strane komunikacije. Za popravku porušene ceste neprijatelj je dovuкао jedan radni bataljon iz Metkovića. Međutim, u toku te noći, cestu je bilo nemoguće popraviti, pogotovo pod vatrom minobacačke čete brigade koja je sistematski gađala mjesto gdje je cesta bila porušena.

U toku te noći neprijatelju je uspjelo da izvuče veći broj ranjenika, jer su iza porušene ceste čekala vozila za prijem ranjenika.

Čitavu noć 21/22. oktobra vođene su borbe. Prvi i 4. bataljon vršili su pritisak u desni bok i začelje kolona, dijelovi 3. i 2. bataljona vršili su napade sa istočnih padina Marinog vijenca i iz rejona Krstača. Ujutro 22. oktobra bataljoni 1. dalmatinske proleterske brigade, uz podršku Minobacačke čete i baterije 75 mm sa Pelješca, prešle su u odlučan napad na neprijateljsku kolonu koja je zauzela položaje za odbranu komunikacije od Neuma do Vukova klanca. U toku dana brigada je vodila žestoke borbe sa obje strane komunikacije od Neuma do Vukova klanca, jer se neprijatelj očajnički branio duž komunikacije. Treći bataljon uspio je da izbijanjem na kotu 219. presječe komunikaciju. Tim uspjehom 3. bataljona glavne snage Borbene grupe »Beker« bile su odsječene od Vukovog klanca, u rejonu Radež i Ilijino polje. Drugi bataljon ovladao je kotom 239 i vršio pritisak prema koti 211. Prvi bataljon uspio je da zauzme Žrnjevo. Četvrti bataljon izbio je istočno od komunikacije Radež – kotu 219. Ovim uspjehom veći dio snaga Borbene grupe »Beker« bio je potpuno blokiran u rejonu Radež, Ilijino polje. Izbijanjem 1. bataljona na kotu 351 (Žrnjevo) i 2. bataljona na kotu 239, jedan dio neprijateljske grupe bio je odsječen u rejonu Neuma. I pored toga što je bio odsječen, neprijatelj je pružao snažan otpor.

U toku dana, neprijatelj je preduzeo napad od pravca Opuzena prema Slivnu Ravnom sa ciljem da privuče jedinice NOVJ na taj pravac i time

Motorna vozila 369. njemačke divizije koju je zaplijenila 1. dalmatinska brigada u borbama u rejonu Neum – selo Radež. oktobra 1944.

omogućiti blokiranim snagama u rejonu sela Radež da se izvuku. Taj napad uspješno je odbio 4. bataljon 11. brigade.

U toku noći između 22. i 23. oktobra, odlučnim jurišima bataljona uz jaku vatru minobacača brigade, Borbena grupa »Beker« konačno je razbijena. Jedan dio se izvukao komunikacijom prema Metkoviću, i manje grupe preko planine Zabe, dok je glavnina uništena i zarobljena. Neprijatelj je na komunikaciji od Neuma do Vukova klanca ostavio cjelokupnu tehniku (motorna vozila, naoružanje, zaprežna vozila i zaprežna grla). Jedan broj topova i kamiona bio je uništen ili oštećen, a najveći broj je bitno ispravan. U izjavi generala Lera njemačkog komandanta Jugoistoka stoji: »369. legionarska divizija nedaleko od Dubrovnika teško je potučena. Ona je pritom izgubila skoro cjelokupnu artiljeriju i teško naoružanje.«^{M1)}

Za postignuti uspjeh na razbijanju i uništenju glavnine 369. legionarske divizije i ustaških jedinica puno priznanje za upornost, izdržljivost i nastojanje da se neprijatelj uništi pripada svim jedinicama i borcima 1. dalmatinske proleterске brigade i 4. bataljona 11. brigade. Oni su uložili sve svoje snage da bi razbili i uništili neprijatelja. Treba posebno istaći Minobacačku četu brigade, koja je odigrala veliku ulogu na razbijanju neprijateljske kolone. Gustina minobacačke vatre po zbijenim redovima neprijatelja uz komunikaciju bila je tolika koliko je 6 minobacačkih cijevi moglo da izbaciti mina krajnjim naprežanjem. Rezultati bi bili i veći da se u borbama od Oštrikovca do Vukova klanca angažovala i 11. brigada.

686.

»') Arhiv VII, fond NOP-a. k. 70-A, reg. br. 1/1.

Dok je 1. dalmatinska proleTERSka brigada vodila borbe duž komunikacije od Neuma u pravcu Oštrikovca i obrnuto od Oštrikovca prema Neumu, u rejonu sela Visočani i Lisac djelstvovali su dijelovi Južnodalmatinskog ostrvskog partizanskog odreda, a 13. hercegovačka brigada svojim djelstvima na prostoru sjeverozapadnog dijela Popova polja i Hutova, iako nije imala neposrednu vezu sa 1. dalmatinskom proleTERSkom brigadom, vezivala je snage neprijatelja i time mu onemogućila intervenciju u lijevi bok 1. dalmatinske brigade na pravcu Hutovo – Duži, što je bilo od velikog značaja za 1. brigadu u njevoj borbi za konačno razbijanje neprijateljske kolone u borbama od Oštrikovca do Vukova klanca.

U borbama vođenim u vremenu od 16. do 23. oktobra 1944. g. neprijatelj je imao 1.250 ubijenih i zarobljenih vojnika, podoficira i oficira. Uništeno je 11 tenkova, dve blinde i 20 kamiona. Zaplijenjeno je oko 200 motornih vozila među kojima i jedan ispravan tenk od 13 tona, 40 topova raznih kalibara i namjene, 78 raznih mitraljeza, 283 tovarna i vučna grla, 37 zaprežnih kola i mnogo ostale ratne opreme. Trista šezdeset deveta legionarska divizija u borbama na komunikaciji Dubrovnik – Metković – Ston bila je gotovo razbijena. Od 370. puka, ostali su dijelovi 3. bataljona, kao i ostaci 1. i 2. bataljona. Kad se taj puk prikupio u Mostaru, od njega je ostalo samo 510 vojnika. Od 369. artiljerijskog puka ostala su dva topa 105 mm."2)

Glavni štab NOV i PO Hrvatske, u pohvali upućenoj 18. novembra 1944. g. 26. diviziji kaže: »Desantnim operacijama koje su započele 16. oktobra 1944. g. jedinice 26. divizije oslobodile su cio obalski sektor od Dubrovnika do Splita u vremenu od 16–24. oktobra ubile 2.600 i zarobile 1.030 neprijateljskih vojnika i oficira. Sama 1. dalmatinska proleTERSka brigada razbila je kod Vukovog klanca, Neum – Radež – Topolo nje-mačku kolonu u jačini 4.400 ljudi i zaplinila sav materijal i motorizaciju. Uništeno je i zaplijenjeno 60 topova, 159 motornih vozila, 11 tenkova, 6 auto blindi i ogromna količina ratnog materijala.«

"") Izvještaj štaba 1. dalmatinske proleTERSke brigade od 26. IV 1944. godine (Zbornik V, k. 34. dok. 90).